

## ТЭНДЭНЦЫІ РАЗВІЦЦЯ УНІВЕРСІТЭЦКАЙ ПЕДАГАГІЧНАЙ АДУКАЦЫІ

*Ціханаў Л.М., БДПУ імя М. Танка, Мінск.*

Станаўленне і развіццё нацыянальнай сістэмы педагагічнай адукацыі — адна з адметных рысаў нацыянальнай палітыкі дзяржавы ў сацыяльна-культурнай сферы. У аснову канцэпцыі нацыянальнай палітыкі Рэспублікі Беларусь пакладзены прынцыпы свабоднага выбару нацыянальнай ідэнтычнасці. Гэтае палажэнне зафіксавана ў законе “Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь”, дзе сцвярджаецца важнасць нацыянальнай культурнай адукацыі, свабода выбару мовы выкладання. Тым самым устанаўліваецца, што вышэйшая педагагічная школа не можа і не павінна быць этнічнай.

У кантэксце ўзаемаадносін у Усходу і Захаду ў галіне адукацыі не менш значным з’яўляецца і, натуральна, педагагічны бок справы. Вядома, што новыя гістарычныя і палітычныя рэаліі, дэідэалагізацыя і гуманізацыя навукова-выхаваўчага працэсу, мэтая пераарыентацыя падрыхтоўкі педагагічных кадраў ставяць перад сістэмай адукацыі Рэспублікі Беларусь задачы выхавання педагога, які здольны самастойна і свабодна выбіраць тэхналогіі навучання і выхавання, свядома і адказна прымаць рашэнні. Існуючая ж сістэма па-ранейшаму накіравана на падрыхтоўку педагога, які здольны толькі рэтрансліраваць веды, уменні і звычкі. Між тым сучасная агульнаадукацыйная школа патрабуе настаўніка-прафесіянала іншай фармацыі, з іншым мысленнем, з іншым разуменнем жыцця, які абапіраецца на вопыт, што назапашаны дзесяцігоддзямі падзвіжніцкай дзейнасці некалькіх пакаленняў выкладчыкаў, супрацоўнікаў вышэйшай педагагічнай школы Беларусі. Гаворка ідзе аб руху наперад, аб прывядзенні сістэмы вышэйшай педагагічнай адукацыі ў адпаведнасць з новымі патрабаваннямі жыцця, а гэта значыць перш за ўсё — з новым сацыяльным заказам грамадства.

Якія ж, на нашу думку, найбольш прыкметныя рысы новай сістэмы вышэйшай педагагічнай адукацыі?

Па-першае, яна нацыянальная, арыентаваная на адраджэнне Бацькаўшчыны. У гэтым сэнсе наша сістэма павінна быць унікальнай, своеасаблівай, безумоўна, не можа страціць нічога каштоўнага з таго, што было назапашана ў мінулым як беларускай і саюзнай вышэйшай школай, так і сусветным супольніцтвам. Да ліку нацыянальных каштоўнасцей беларускага народа неабходна аднесці чалавечую асобу з яе нацыянальнай ментальнасцю, мову, культуру, асобыя традыцыі мыслення, дзяржаўнасць, сям’ю. Разам з тым мы лічым, што далейшы росквіт беларускай культуры засноўваецца на дыялогу з сусветным цывілізацыйным працэсам — як з Захадам, так і з Усходам.

Па-другое, папярэдня і сучасная вышэйшая школа, у тым ліку і педагагічная, усё яшчэ — не школа мыслення, а школа запамінання і ўзнаўлення інфармацыі. Гэтаму падпарадкавана ўсё — ад методыкі чытання лекцыяў, правядзення практычных і семінарскіх заняткаў да задачы экзаменаў: логіка авалодвання прадметам замена логікай (тактыкай) яго задачы (здачи экзамена). Новая парадыгма патрабуе пераўтварэння яе ў школу творчасці, лабараторыю мыслення. У даследаваннях апошніх гадоў, звязаных з праблемамі падрыхтоўкі педагагічных кадраў, даволі часта даводзіцца сутыкацца з ідэяй неабходнасці падыходу да пазнання еўрапейскай метакантынентальнай культуры і нават фармавання сістэмы адукацыі планетарнага маштабу.

Пагадзіцца з такімі думкамі ніяк нельга, паколькі іх аўтары бльгаюць дыялектыку агульначалавечага і нацыянальнага.

Агульначалавечае — гэта не абстрактна-чалавечае, уласцівае ўсім людзям. Агульначалавечае праяўляецца як індывідуальна чалавечае, асабістае. Калі гаварыць пра агульначалавечае як пра асабістае, то культура — мастацтва, філасофія, тэарэтычнае мысленне чалавека, кожная сфера духоўнай дзейнасці — ёсць феномен пераадолення зыходнай, сацыяльнай, класовай, эканамічнай дэтэрмінацыі, ёсць феномен знаходжання агульначалавечага і індывідуальнага, асабістага сэнсу.

Аснова дзейнасці любой вышэйшай педагагічнай установы, яе вынікаў працы — гэта ўдалае спалучэнне прафесійных ведаў, уменняў і звычак і асабістых якасцяў і характарыстыкаў будучага настаўніка.

Увядзенне ў кантэксце прафесійна-педагагічнай падрыхтоўкі шматузроўневай сістэмы такіх паняццяў, як “бакалаўр”, “магістр”, у спалучэнні з універсітэцкай (акадэмічнай) сістэмай адукацыі дае шырокае магчымасці для новых падыходаў у вышэйшай педагагічнай адукацыі.

Спецыфіку універсітэцкай падрыхтоўкі педагогаў мы бачым у тым, што прынцыповымі падставамі становяцца навуковасць, функцыянальнасць, прафесійная накіраванасць, глыбока насычаныя гуманістычным зместам. Навуковасць адукацыі ні ў якім разе не азначае забыццё функцыянальнай насычанасці, як і фундаментальнасць не азначае толькі тэхналагічную падрыхтаванасць. У сваю чаргу, прафесійная накіраванасць не адрывае адукацыю педагога ад індывідуальнай гуманізацыі навучання на аснове яго гуманітарызаванасці.

Парадыгма, якая апісвае асобу і дзейнасць педагога і якая пачынае складвацца ў грамадстве ў апошнія гады, уключае ў сябе варыятыўнасць, крэатыўнасць, крытычнасць, дыялагавасць, тэхналагічнасць і г.д., але тым не менш не адводзіць практыку педадукацыі ад імкнення стварыць “цэласную” мадэль спецыяліста праз пэдагагічнае фармаванне асобы.

Пабудова будучай прафесійнай дзейнасці на прынцыпова новай аснове патрабуе адыходу ад ранейшых стэрэатыпаў і фармавання новага бачання педагагічных праблемаў. Але гэта не магчыма без распрацоўкі зместавых падыходаў да навуковага глумачэння сутнасці сучасных вучэбна-выхаваўчых працэсаў на ўсіх узроўнях функцыянавання дапаможнікаў і распрацовак новага пакалення. Пры гэтым трэба звярнуць увагу на павелічэнне долі прыкладных формаў дзейнасці, іх дробязнасць — на шкоду тэарэтычна-метадалагічнаму развіццю будучага педагога.

Вырашэнне ўказаных праблемаў магчыма толькі на падставе сістэмнага падыходу, які ўяўляе сабой варыянт дыялектычнай метадыкі. Ён грунтуецца на комплекснай узаемасувязі пазнання разнастайнасці. Разглядаючы сістэму адукацыі і яе цэласнасць, мы выходзім з таго, што асаблівасці яе гарманічнага развіцця заключаюцца не ў забыцці законаў дыялектыкі, а ў найбольш аптымальнай іх рэалізацыі, калі кампаненты сістэмы аб'ядноўваюцца, калі існуе лагічны пераход ад старога да новага без перапынку ў руху і звароту да мінулага стану. Гарманічнае развіццё сістэмы адукацыі да больш дасканалай ёсць дыялектычны рух праз перапынкі бесперапыннасці да ідэальна цэласнай сістэмы. Праз стварэнне ідэальнага цэласнага педагагічнага працэсу.

Шматузроўневая сістэма падрыхтоўкі педагагічных кадраў адкрывае шырокія магчымасці ў рацыяналізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу ў вышэйшых педагагічных навучальных установах. Нарэшце становіцца магчымым у аптымальным варыянце спалучаць фундаментальную і прыкладную падрыхтоўку.

Даследаванне, якое было праведзена намі ў БДПУ, грунтавалася на палажэнні, у адпаведнасці з якім індывідуальныя асаблівасці развіцця вызначаюць асаблівасці індывідуальнага стылю педагагічнай дзейнасці, з аднаго боку, і дыферэнцыянавана ўплываюць на розныя паказчыкі эфектыўнасці прафесійнай дзейнасці — з другога. Мы акцэнтавалі ўвагу яшчэ і на тым, што негатыўна-псіхалагічныя рысы могуць быць абумоўлены дыспрапорцыяй у развіцці матывацыйнага і інтэлектуальнага кампанентаў творчай асобы, а менавіта нізкім узроўнем сфармаванасці мыслення пры высокім узроўні пераўтваральнай патрэбнасці.

Ідзі, якія мы тут выказалі, патрабуюць даследчыцка-эксперыментальнай праверкі. Для яе ажыццяўлення намі распрацавана шырокамаштабная праграма, якая цяпер паступова здзяйсняецца.

## ПРАФЕСІЯНАЛІЗМ ПЕДАГАГІЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

*Грымаць А.А., БДПУ імя М.Танка, Мінск.*

Творчы пошук педагогамі новых спосабаў павышэння эфектыўнасці вучэбна-выхаваўчага працэсу ў вышэйшых навучальных